

людині, але і повинні спонукати її до активного життя та праці, відновлення соціального статусу та активної громадської позиції.

Таким чином, на сучасному етапі можна надати наступне визначення соціальної допомоги як системи заходів, спрямованих не лише на матеріальну підтримку, але і на повернення особи до активного життя та праці, відновлення соціального статусу і формування в особи якостей, установок щодо пристосування до умов нормальної життєдіяльності шляхом правового і матеріального захисту її існування, підготовки до самообслуговування з формуванням здатності до пересування і спілкування, самостійного забезпечення повсякденних життєвих потреб.

Бібліографічні посилання:

1. Ільчук Л.І. Світовий досвід моделей соціальної політики та їх можливість використання в Україні. URL: <http://ipzn.org.ua/svitovuj-dosvid-modelej-sotsialnoyi-polityky-ta-yih-mozhlyvist-vykorystannya-v-ukrayini/> (дата звернення: 14.10.2019)
2. Історія соціальної роботи: навчальний посібник / [уклад.: О.О.Кравченко, О.О.Матрос]. Умань: РВЦ «Візаві», 2017. 117 с.
3. Право соціального забезпечення: навч. посіб. / авт.: С. М. Прилипко, Г. С. Гончарова, В. В. Юровська, О. О. Конопельцева; за заг. ред. В. В. Жернакова. Х.: Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого", 2013, 367 с.

Ільющенко Ганна Володимирівна,
доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

МЕДІАЦІЯ ЯК ПОЗАСУДОВИЙ СПОСІБ ВРЕГУЛЮВАННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ СПОРІВ

Останнім часом все більшого поширення в Україні набувають альтернативні способи вирішення господарських спорів, за допомогою яких спори вирішуються без звернення до публічної системи судочинства. Альтернативне врегулювання спорів здійснюється, як правило, недержавним органом чи приватною особою, виходячи з принципів добровільності, нейтральності, конфіденційності, диспозитивності, рівноправності. Основною метою альтернативного вирішення спорів є подолання конфлікту між сторонами із збереженням їх подальшого співробітництва, з'ясування та задоволення інтересів конфліктуючих сторін на основі компромісу. Одним з найбільш поширених альтернативних форм врегулювання спорів у сучасних демократичних державах є медіація, що обумовлює потребу у дослідженні та впровадженні даного інституту в українське законодавство.

Розвиток медіації у сучасному світі обумовлюється тими реальними викликами, з якими зіштовхуються, але не завжди справляються офіційні судові системи. До таких проблем можна віднести – тривалість судових процесів та перезавантаженість судів, великі судові витрати, надмірна заформалізованість судової процедури, складнощі у правовому регулюванні, втрата довіри до судової системи. Саме тому на сучасному етапі розвитку українського суспільства медіація може розглядатися як один з перспективних та ефективних способів альтернативного вирішення конфліктів між суб'єктами господарювання, тому важливе значення має розробка наукового та правового

забезпечення розвитку медіації в Україні.

Окремі питання медіації як одного з альтернативних способів вирішення спорів розглядалися такими вченими-правниками, як В.С. Балух [1], В.В. Резнікова [2], Ю.Д. Притика [3], О.М. Спектор [4] та ін. Разом із тим, визначення правових засад запровадження медіації має не лише теоретичне, а й практичне значення, оскільки має сприяти більш ефективному захисту прав та інтересів суб'єктів господарювання.

В Україні інститут медіації знаходиться на стадії зародження. Зазначений чинник обумовлює і пояснює наявність численних наукових підходів до визначення поняття «медіація» та законодавчі ініціативи щодо прийняття нормативно-правового акту на врегулювання цього правового явища. Запровадження медіації було рекомендовано Україні низкою міжнародно-правових актів. Зокрема, Директива 2008/52/ЄС Європейського Парламенту і Ради від 21 травня 2008 р. «Про деякі аспекти медіації у цивільних і комерційних справах» [5] зобов'язує держави-члени до імплементації її положень та прийняття необхідних для цього нормативно-правових актів. Серед актів Європейського Союзу важливе значення також мають «Зелена книга» про альтернативне врегулювання спорів у цивільному та комерційному праві Комісії Європейських Співтовариств та Європейський кодекс поведінки медіатора, прийнятий 2 липня 2004 р. [6].

Серед підходів до визначення медіації можна виокремити концептуальний та описовий, або змістовний і формальний підходи. Обидва аспекти у багатогранному понятті медіації мають незамінне значення, тому формулювати поняття медіації у законодавстві України потрібно, відштовхуючись від необхідності врахувати це та вдало сполучити їх у законодавчому визначенні, аби врахувати, що медіація, це процес, націлений на досягнення результату – прийняття компромісного рішення. Слід врахувати, що таким результатом є не просто примирення сторін, досягнення згоди сторін з багатьох питань для вирішення спору між ними, а й прийняття компромісного кінцевого рішення. Отже, поняття медіації у завершеному вигляді має включати в себе прийняття компромісного рішення, виконання якого може забезпечуватися державним примусом.

Безумовно, на сучасному етапі розвитку української держави та права запровадження альтернативних позасудових способів вирішення господарських спорів сприятиме зменшенню навантаження на судову систему, значній економії коштів на веденні судового процесу, позитивно вплине на правову культуру та свідомість, пришвидшить вирішення спорів, надасть можливість вимірювати справедливість самостійно, створить можливість зберегти позитивні відносини з контрагентом в майбутньому.

Для легалізації медіації необхідне прийняття нормативно-правового акту, який забезпечить належне врегулювання процедури, права та відповідальність учасників, способи захисту прав та інтересів у разі невиконання досягнутих домовленостей, неналежного виконання або відсутності таких домовленостей взагалі тощо. Комітетами Верховної Ради України у різний час, починаючи з 2012 р., було розроблено декілька законопроектів про медіацію, які було

відкликано чи знято з розгляду, чи відхилено парламентом. Останній проект Закону «Про медіацію» № 3665 від 17.12.2015 р. (далі – законопроект) , який у подальшому 28.02.2019 р. був відхилений Верховною Радою України у другому читанні. В цьому законопроекті медіація розглядається як структуровані переговори, в яких сторони намагаються самостійно, на добровільній основі, досягти згоди за допомогою третьої незалежної сторони - медіатора. Безпосередньо, законопроектом обумовлено обмеження сфери застосування медіації положенням, що медіація не може бути застосована у справах (провадженнях), за якими сторони не можуть укласти мирову угоду, або угоду про примирення згідно з чинним законодавством України.

Важливим у законопроекті є питання контролю за якістю медіаторських послуг. Законопроектом передбачено створення саморегульованих організацій медіаторів, діяльність яких контролюється державою. Також ним визначено достатньо жорсткі вимоги щодо організацій, які забезпечують проведення медіації та об'єднань медіаторів, зокрема щодо створення дієвих механізмів оскарження дій або бездіяльності медіаторів в конкретних справах; відповідальності медіаторів; необхідності створення та дотримання добровільних кодексів етики медіаторами, оприлюднення інформації для широкого доступу громадян, тощо. З урахуванням зазначеного, вважаємо за необхідне передбачити у законодавстві про медіацію відповідальність медіатора за порушення конфіденційності шляхом надання можливості сторонам отримати компенсацію збитків шляхом подання позову до суду та ініціювати заборону медіаторові займатись медіацією у майбутньому.

Імплементация інституту медіації до судової системи здійснюється за законопроектом за принципом органічного «вбудовування» медіації в існуючу правову систему, зокрема інститут медіації доповнює (а не змінює) такі чинні правові інститути як мирова угода в цивільному та господарському процесах тощо. В справі популяризації медіації як ефективного механізму вирішення спорів суди можуть відігравати значну роль, але введення обов'язкової медіації, навіть по вузьких категоріях справ, як пропонувалось попередніми законопроектами, є на первинному етапі розвитку медіації передчасним. Тому, законопроект відтворює текст статті 5 Директиви 2008/52/ЄС і запроваджує модель добровільної присудової медіації, де суд має право рекомендувати медіацію сторонам, а сторони можуть відмовитися від цього.

З урахуванням вищевикладеного, вважаємо, що Господарський процесуальний кодекс України потребує додаткових змін, а саме доцільним вбачаємо наділити посередника (медіатора) правом знайомитись із матеріалами справи, щодо якої розпочата процедура медіації. На основі зібраної інформації медіатор може здійснити аналіз конфлікту щодо сторін, предмета та підстав спору, передбачити специфічні інтереси сторін, ступінь важливості спірних питань для кожної із них, позиції та інтереси сторін, їх зацікавленість у співпраці з опонентом, когнітивні, мотиваційні та емоційні чинники виникнення конфлікту тощо.

Підсумовуючи вищевикладене, слід зазначити, що в Україні інститут медіації знаходиться на стадії зародження і це обумовлює та пояснює наявність

численних наукових підходів до визначення поняття «медіація» та законодавчі ініціативи щодо прийняття нормативно-правового акту на врегулювання цього правового явища. Слід врахувати, що кінцевим результатом медіації є не просто примирення сторін, а прийняття компромісного рішення. Досягнення сторонами згоди з питань, що потребують врегулювання, є лише стадіями на шляху компромісного вирішення спору. Отже, законодавче визначення медіації має включати в себе, у якості її результату, прийняття сторонами компромісного рішення, виконання якого може забезпечуватися державним примусом. Прийняття в Україні рамкового закону про медіацію, який би регулював основні положення процедури медіації і враховував вимоги директиви ЄС про медіацію та існуючих міжнародних норм і стандартів, матиме, безумовно, позитивні наслідки, оскільки сприятиме впровадженню інституту медіації у правову систему України.

Бібліографічні посилання:

1. Балух В.С. Нормативно-правові основи формування системи альтернативного вирішення спорів в Україні. *Часопис Київського університету права* / Київ. ун-т права НАН України, Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. Київ, 2013. № 4. С. 162–168.
2. Резнікова В.В. Медіація (посередництво) як спосіб вирішення господарських спорів. *Вісник Київського нац. університету ім. Т. Шевченка. Юридичні науки* / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. 2012. Вип. 90. С. 14.
3. Притика Ю.Д. Зміст та класифікація принципів медіації. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2010. № 10. С. 86–92.
4. Спектор О.М. Альтернативні способи вирішення цивільно-правових спорів: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.03. Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ, 2012. 18 с.
5. Директива 2008/52/ЄС Європейського парламенту «Про деякі аспекти медіації у цивільних і комерційних справах» від 21.05.2008 р. URL: <https://ukrmediation.com.ua/images/DOCS/Model-documents/mediation-directive-ukr.pdf>
6. Європейський кодекс поведінки медіаторів, прийнятий 2 липня 2004 р. URL: http://ec.europa.eu/civiljustice/adr/adr_ec_code_conduct_en.pdf

Карпенко Роман Валерійович

викладач кафедри цивільно-правових дисциплін
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ УЧАСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ ОСІБ У ЦИВІЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ

Участь у цивільних процесуальних відносинах дедалі частіше охоплює неповнолітніх осіб, адже вони є носіями певних цивільних прав та обов'язків. В разі чого виникає необхідність у захисті чи оспорюванні таких прав, в процесі цього й породжуються цивільні процесуальні відносини з неповнолітніми особами [1].

Дане питання досліджували такі вчені як: Д. Ю. Іонова, Л. В. Сапейко, Л. А. Кондратьєва, Т. А. Фаддеева та ін. Законодавством передбачено належний обсяг цивільно-правової дієздатності неповнолітніх осіб, тобто такий який належить неповнолітній особі в силу її віку. В преамбулі Конвенції про права дитини, проголошеної Генеральною Асамблеєю ООН 20 листопада 1989 р. та ратифікованої Верховною Радою України 27 лютого 1991 р., зазначається, що «дитина внаслідок її фізичної і розумової незрілості потребує спеціальної охорони і піклування, включаючи і належний правовий захист» [4]. Декларації прав дитини проголошує: «Дитина повинна за всіх обставин бути серед тих, хто